

پیوندهای بالقوه تمهیدات آمایش سرزمین و بهسازی سکونتگاههای غیررسمی

پویا علاءالدینی

گروه توسعه و سیاستگذاری اجتماعی
دانشگاه تهران

وضعیت کلی اقتصاد کشور

- سرانه تولید ناخالص داخلی امروز حدود ۸۰ درصد سال ۱۳۵۵ است.
- سطح پایین فعالیت اقتصادی (مشارکت در نیروی کار)
- بیکاری گسترده به ویژه در میان جوانان، زنان
- ایجاد اشتغال در بخش عمومی و بخش خدمات با ارزش افزوده پایین
- بخش خدمات بزرگ (شغل‌های سطح پایین در یک طرف و دلالی و به ویژه دلالی واردات و مستغلات در طرف دیگر)
- اکثر تحصیل کرده‌ها در بخش خدمات شاغل هستند نه در صنعت و کشاورزی
- توجه به فعالیتهای سرمایه بر در بخش صنعت و غفلت از فعالیتهای کاربر
- فقدان سیاست صنعتی یا نوعی استراتژی توسعه

در شهرها

- رشد اقتصادی مشروط به فروش بیشتر نفت
- فعالیتهای سرمایه بر
- عدم اشتغال زایی در بخشهای مولد
- شهرهای ایران به اندازه کافی مولد نیستند که درآمد و اشتغال مناسب برای ساکنان فراهم آورند
- بخش بزرگی از جمعیت فقیر هستند و در بخش غیررسمی کار می کنند
- در عین حال این فقرای شهری با بورس بازی زمین و فقدان مدیریت مستغلات و شهری درست مواجه هستند

- شهرنشینی به دلایل مختلف پیوسته افزایش یافته است اما ورود به شهر دیگر الزاما موجب کاهش نابرابری و فقر نمی شود.
- تقضای رورافزون برای زمین، مسکن و اشتغال
- قوانین و مدیریت شهری در بسیاری مواقع وضع را بدتر می کند
- عدم استفاده درست از مالیاتها و عوارض شهری برای جلوگیری از بورس بازی و کاهش نابرابری
- کمبود زمین شهری دارای خدمات: تولید کاذب ثروت در یکسو و فقر در سوی دیگر (دارای اهمیت کانونی با توجه به عدم تغییر سیاستهای شهری)
- بازارهای زمین و مسکن از جنبه های اصلی اقتصاد سیاسی رانتیه ایران
- نیاز به برنامه های حمایت اجتماعی، یارانه های و انتقالات

سیاستها و تمهیدات در حوزه مسکن و اسکان طی سه دهه گذشته

برنامه های مسکن ارزان/در استطاعت و مسکن کم درآمدان

■ ملکی

■ استیجاری

■ اجتماعی

برنامه های بهسازی و نوسازی شهری

■ اسکان غیررسمی

■ بافت فرسوده

برنامه های مسکن ملکی:

طرحهای بزرگ احداث مسکن در زمینهای دولتی

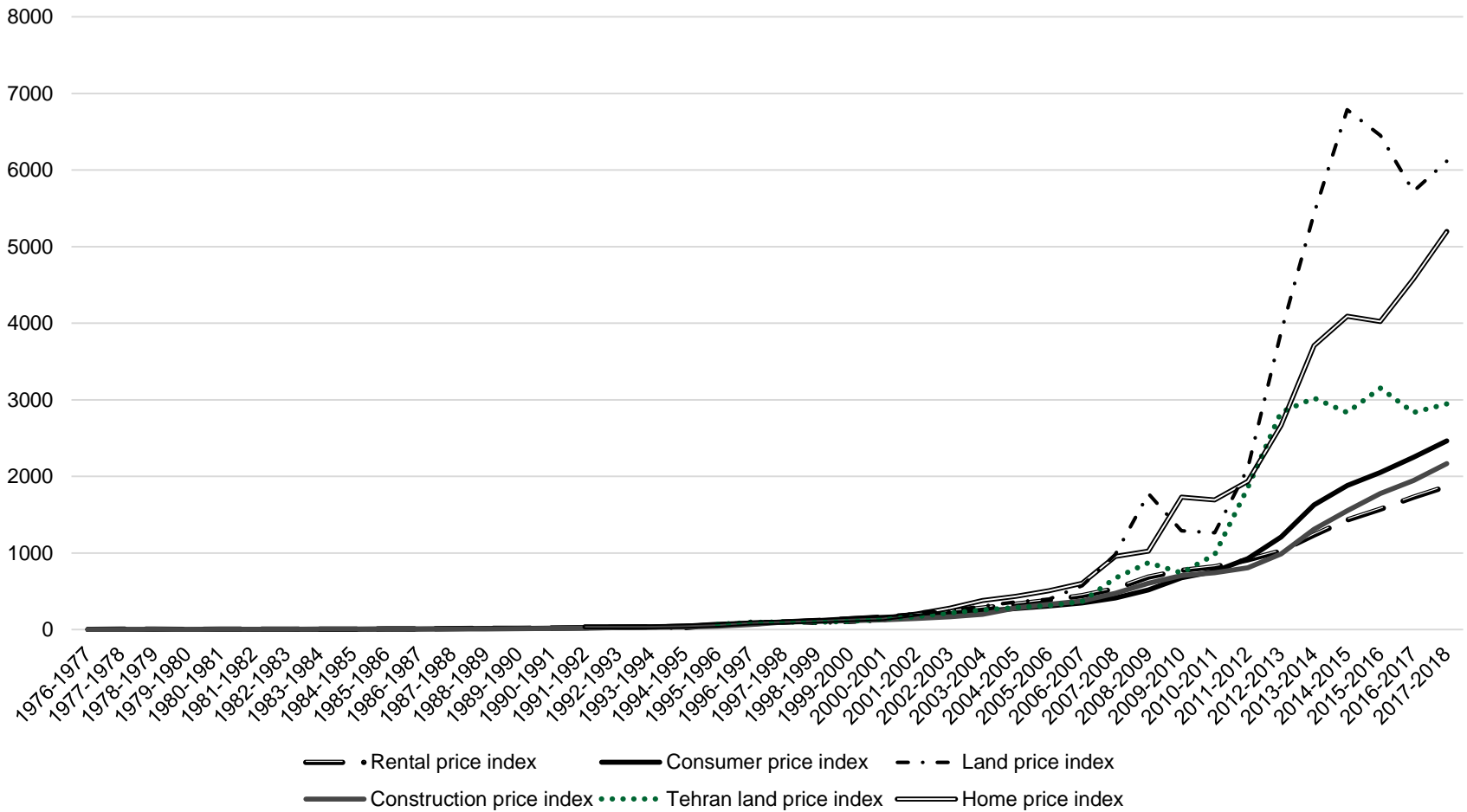
- مسکن مهر
- اقدام ملی مسکن
- برنامه جهش ملی مسکن
- مشکلات تامین مالی، هدف گذاری، زیرساختها و فاصله از شهر

شهر های جدید

- ساخت مسکن مهر و مسکن اقدام ملی و جهش ملی مسکن
- شکل گیری سکونتگاه های غیر رسمی در برخی شهر ها از جمله بخش غربی شهر پردیس و شهر بهارستان
- تغییرات در طرح تفصیلی و تهیه برنامه های توسعه آتی شهر علیرغم عدم تکمیل شهر
- گسترش شهر در زمین های کشاورزی و ارتفاعات
- عدم ارتباط شهرهای جدید با برنامه های آمایش سرزمین یا برنامه های توسعه صنعتی

شاخص قیمت زمین، مسکن، اجاره، ساخت و ساز و مصرف کننده

Fiscal Year 1997-1998 = 100

یارانه های مسکن زمین و منابع مالی

- دخیل بودن ارگان ها و نهادهای متعدد در بخش مسکن
- عدم وجود شفافیت کافی
- بازدهی ناکافی
- عدم بهره مندی مناسب گروه های کم درآمد از یارانه های مسکن

مسکن اجتماعی

برنامه های حمایتی مسکن برای گروه های آسیب پذیر

گروه های هدف

خانوارها با عضو معلول
زنان سرپرست خانوار

سازمان های مسئول

بنیاد مسکن
بنیاد مستضعفان
کمیته امداد
سازمان بهزیستی

گسترش سکونتگاههای فرودست شهری

- اسکان غیررسمی
- بافت فرسوده

تمهیدات دولت:

اتخاذ رویکرد بهسازی و توانمندسازی/قابلیت بخشی

■ سند توانمندسازی سکونتگاههای غیررسمی

■ برنامه های بهسازی و توانمندسازی

■ سند بازآفرینی شهری

□ محله های هدف شامل بافت فرسوده و سکونتگاههای

غیررسمی

مسئله هماهنگی و اجرا

- وزارت راه و شهرسازی (شرکت بازآفرینی شهری)
- ستاد بازآفرینی شهری
- وزارت کشور

مسایل زیست محیطی و مساله تاب آوری جماعتها

- تغییرات اقلیمی و به ویژه مشکلات آب به گسترش سکونتگاههای فرودست شهری دامن خواهد زد
- اما خود سکونتگاههای غیررسمی با مشکلات عدیده زیست محیطی روبرو خواهند بود.

سند ملی آمایش سرزمین

۴. تنوع بخشی به اقتصاد متناسب با مزیتها، قابلیتها و تخصصهای سرزمین

۱۱. ساماندهی استقرار صنایع کشور و شکل دهی به زنجیره فعالیتهای صنعتی

۱۳. تمرکززدایی و تغییر الگوی شبکه شهری سرزمین

۱۶. حفظ جمعیت روستا (و جذب جمعیت به آن)

۲۰. افزایش جمعیت و توسعه فعالیت در مناطق مستعد کم تراکم به ویژه مناطق مرزی، جزایر راهبردی و سواحل جنوبی

برخی مسایل پایه

- ارتباط اقلام فهرست آرزوها با برنامه های پنج ساله و بودجه های سنواتی
- ارتباط «مستقیم» آنها را اهداف فقرزدایی و کاهش نابرابری
- اهرمهای دست یابی به فهرست
- مساله هماهنگی (شورای عالی آمایش؟)

پیوندهای بالقوه برنامه آمایش با برنامه های مرتبط با اسکان غیررسمی

■ انتظار می رود توسعه متوازن منجر به کاهش فقر و نابرابری و ایجاد اشتغال مناسب و توزیع خوب آن می شود

اما

- نیاز به برقراری پیوند میان توسعه صنعتی، اشتغال و اسکان
- برنامه های مسکن کم درآمدان/شهرهای جدید
- عرضه کافی زمین شهری مناسب

همچنین

- نیاز به برنامه های فقرزدایی (از جمله گنجاندن اهداف فقرزدایی در برنامه ها توسعه)
- نیاز به برنامه مشخص بهسازی و توانمندسازی سکونتگاههای غیررسمی
- نیاز به کنترل بورس بازی مستغلات، از جمله احتکار و زمین خواری (به ویژه از طریق مالیاتها و ایجاد سیستم نظارتی)
- نیاز به برنامه های مسکن اجتماعی (مبني بر تمرکززدایی، تمهیدات جماعت محور و ترکیب برنامه های مسکن با دیگر برنامه های رفاه و ایجاد پیوند با تمهیدات توسعه صنعتی و اشتغال)

سپاس از برگزارکنندگان و حضار محترم
